

Asijské kinematografie: vybrané kapitoly (rbl)

Čtvrtá lekce 22. 3. 2021

KANETO ŠINDÓ (1912–2012)

Narodil se v prefektuře Hirošima a zemřel v Hirošimě. Napsal asi 229 scénářů, natočil 46 filmů, působil i jako scénograf a producent, dožil se sta let – vyššího věku se dočkali Otakar Vávra (100), Kurt Maetzig (101) a Manoel de Oliveria (106).

Kaneto Šindó a Kózaburó Jošimura (1911–2000) odešli ze Šóčiku a založili v roce 1950 nezávislou produkční společnost Kindai eiga kjókai (Svaz moderního filmu), která produkovala nízkorozpočtové snímky.

Kaneto Šindó pracoval se stálým štábem a obsazoval do svých filmů své oblíbené herce. Na prvním místě to byla Nobuko Otowa (1924–1994), s níž udržoval dlouhodobý milostný poměr, ale pojal ji za manželku až v roce 1978, po smrti své ženy Mijo, která se s ním o šest let dříve rozvedla.

Podívejme se na vybrané scény z jejích filmů:

<https://www.youtube.com/watch?v=u9hyElQbgyc&t=902s>

<https://www.youtube.com/watch?v=bm0m7OGY77U>

https://www.youtube.com/watch?v=KVjn_IVwDIU

Druhým z jeho stálých herců byl Taidži Tonojama (1915–1989). Jak Nobuko Otowa, tak Taidži Tonojama dokázali ztvárnovat postavy rozmanitého charakteru, budící soucit i konající zlo. Taidžimu Tonojamovi věnoval krásný medailon *Epizodní herec* (Sanmon jakuša, 2000). Upoutávka: <https://www.youtube.com/watch?v=VuJHt8dMuc>.

Skvělou hudbu k Šindóovým filmům skládal Hikaru Hajaši (1931–2012). Znamenitým kameramanem jeho nejlepších filmů byl Kijómi Kuroda.

Dílo Kaneta Šindóa je žánrově rozmanité – sociální a psychologická dramata, džidaigeki, komedie, dva horory. Jeho filmy vynikají humanismem a empatií vůči trpícímu člověku, šokují brutalitou, jsou velmi erotické a sálají smyslností.

Některé Šindóovy filmy byly přijímány jako pokrokové a soutěžily na festivalech v Karlových Varech a v Moskvě. V repertoáru našich kin byl Kaneto Šindó druhým nejvíce zastoupeným japonským filmařem (8 titulů) po Akirovi Kurosawovi (10) a před Tadašim Imaiem (7).

Z díla Kaneta Šindóa se v českých a slovenských kinech promítaly: *Děti Hirošimy*, *Smrtonosný mrak*, *Ostrov*, *Onibaba*, *Libido*, *Operace negližé*, *Prokletý ostrov*, *Dnes žít, zítra zemřít*. V Maďarsku bylo navíc možné zhlédnout *Hokusai manga* a *Zardoušení*.

Vybírám:

Příběh mé milované ženy (Aisai monogatari, 1951). Velmi osobní debut. Nobuko Otowa zde hraje Šindóovu družku Takakó Kudži, která v roce 1943 zemřela na tuberkulózu. Hrdinka pomáhá svému muži, jenž píše scénář pro slavného a přísného režiséra Sakagučiho (průhledná narážka na Mizogučiho):
<https://www.youtube.com/watch?v=VIDkvN8OTb0>

Děti Hirošimy (Genbaku no ko, 1952), Učitelka Takako Išikawa (Nobuko Otowa) navštěvuje děti z Hirošimy a poznává jejich osudy. Oceněno na MFF v Karlových Varech. Celý film: <https://www.youtube.com/watch?v=fdDE8f4nvRk&t=771s>

Film byl vyroben na zakázku Svazu učitelů, ti ale byli s výsledkem nespokojeni. Film jim připadal nadměrně lyrický. Obvinili Šindóa, že natočil „uslzený film a zničil jeho politickou výpověď“. Svaz učitelů si nechal natočit jinou verzi téhož tématu:

Hirošima (1953), režie Hideo Sekogawa, jenž se nevyhýbal otevřeně šokujícím výjevům. Ukázka: <https://www.youtube.com/watch?v=OQy9q52ZeGA>.

Život ženy (Onna no iššo, 1953). Fudžiko (Nobuko Otowa) je po absolvování gymnázia provdána za majitele masného krámu. Zjistí, že její manžel spává se služkou Juki. Fudžiko porodila nechtěného syna a musí se starat i o syna, kterého porodila Juki. Po letech manžel zemřel, chlapeč odešel na frontu. Jeden zahynul ve válce, druhý znásilnil služku a opustil dům. Za služky se stane prostitutka a jejího dítěte se ujme Fudžiko.

Stoka (Dobu, 1954). Zdánlivě prostomyslnou ženu Curu (Nobuko Otowa), textilní dělnici, která přišla o práci, žebráci znásilní a prodají do nevěstince, ona odtud odejde, ale musí zaplatit dluh, proto se prostituje. Žebráci jí berou výdělek, prostitutky ji chtějí lynčovat. Curu ukradne na policejní stanici pistoli a je přitom zastřelena. Po smrti u ní naleznou dopis, kde povzbuzuje obyvatele chudinské čtvrti, aby se vzepřeli majiteli pozemku, který chce jejich čtvrt' proměnit v motocyklové závodíště. Až nyní sousedé pochopí, jak dobrou ženou Curu byla a doprovodí ji na její poslední cestě.
<https://www.youtube.com/watch?v=AoTgr-gL3YA>

Smrtonosný mrak (Dai go fukurjú maru, 1959). Podle skutečné události. Skupina rybářů je při rybolovu zasažena radioaktivním spadem ze zkoušky americké atomové bomby na atolu Bikini 1. 3. 1954 v Tichomoří. Po návratu na břeh je rybářům věnována lékařská péče a začíná boj za odškodnění. Širokoúhlý, černobílý.
https://www.youtube.com/watch?v=6rUK4_EHTbI

Ostrov (Hadaka no šima, 1960). Hrají Nobuko Otowa a Taidži Tonojama. Rodina na pustém ostrově, kde není ani voda a musí se tam přivážet. Žádná slova, jenom hudba. Natočeno za desetinu běžných nákladů. Širokoúhlý, černobílý. Šindó pravil, že filmem chtěl vzdát hold svým rodičům. Žili na venkově, těžce pracovali, ale přesto nebyli schopni zabránit úpadku svého hospodaření a bídě. Ale nenechali se zlomit a neopustili svou půdu.
https://www.youtube.com/watch?v=Gb5KFyEHW_Q

Člověk (Ningen, 1962). Tři muži a jedna žena na palubě rybářské bárky ztracené na moři trpí žízní a hladem. Vzpomínají na minulost, také na kanibalismus za války. Námořník a žena se rozhodnou zabít kapitánova vnuka a sníst ho. Širokoúhlý, černobílý.

Ukázka: <https://www.youtube.com/watch?v=HDMv0wwq0OI>

Onibaba (1964). Hrají Nobuko Otowa, Džicuko Jošimura, Kei Sató jako Hači, dále Taidži Tonojama jako Uši a Júkiči Uno jako bojovník s krásnou tváří. Strašidelné i erotické džidaigeki ze 14. století, kdy zemi ničily války mezi feudály. Válka způsobuje bídu a hlad. Dvě ženy, matka a manželka Kičiho, obývají chýši. Opodál je jáma. Temná a hluboká. Hluboká od pravěku. Jednoho dne se objeví Hači, kamarád jejich Kičiho, a přináší smutnou zvěst. Zajímá ho, jak se ty dvě ženy živí... Podmanivě širokoúhlý (TohoScope) a černobílý film, jeden z nejkrásnějších na celém světě, podněcující k různým interpretacím. Začátek: <https://www.youtube.com/watch?v=puZ0Au63p3s>.

Darebák (Akutó, 1965). Hrají Eitaro Ozawa, Kjóko Kišida, Nobuko Otowa, Kentaró Kadži, Taidži Tonojama. Morbidní ironické džidaigeki o milostné žádosti podle povídky Džuničiró Tanizakiho. Širokoúhlý, černobílý.

<https://www.youtube.com/watch?v=Wvi4vTt-ZGU>.

Ztracený sex (Honnó, 1966), doslovně *Instinkt*, překládáno i jako *Impotence*. Hrají Hideo Kanze a Nobuko Otowa. Muž středního věku se v zimě v chatové kolonii seznámí se ženou. Ta mu radí, aby se oženil. Všechno mu nadbíhá. On se přizná, že zažil výbuch atomové bomby a od té doby trpí sexuální poruchou. Když mu sestřička v nemocnici ze soucitu úspěšně dráždila úd, radoval se, že zvítězil nad bombou... Na pohled zdrženlivý, v dialozích sexuálně otevřený film o přátelství dvou osamělých, traumatizovaných bytostí.

Libido (Sei no kigen, 1967). Hrají Taidži Tonojama, Nobuko Otowa aj. Vynikající komorní psychologický snímek o krizi středního věku. Postarší úředník, padesátník před penzí, je v úřadu přeřazen k ponižující práci: má vystřihovat z časopisů povídky. S manželkou už nemá sexuální život. Má dospívající dceru a syna a ztrácí u nich respekt. Po smrti svého přítele se psychicky zhroutl a je hospitalizován v psychiatrické léčebně. Tam se ale zachová neslušně: sexuálně zaútočí na svou spolupacientku, aby si ověřil, že ještě žije. S touto dívkou pak jeho syn naváže milostný kontakt. Hrdina si udělá s manželkou výlet, jsou k sobě otevření a upřímní, ale na pláži je napomene policie. Příběh neskončí šťastně.

Černá kočka v buši (Jabu no naka no kuroneko, 1968). Hrají Nobuko Otowa, Kiwako Taiči, Kičiemon Nakamura, Kei Sató aj. Hororové džidaigeki z 12. století. Dvě ženy se jako duchyně mstí samurajům za své znásilnění a zabití. Širokoúhlý, černobílý.

Trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=3jRRK-cOdkI>.

Operace negližé (Cujomuši onna to jowamuši otoko, 1968). Původní název znamená: *Odvážná žena a zbabělý muž*. *Operace negližé* je mezinárodní název. Hrají Nobuko Otowa, Eiko Jamagiši, Taidži Tonojama, Hideo Kanze aj. Cynická komedie o dvou venkovankách, matce a dceři, které odejdou do města vydělat si prostitucí. Širokoúhlý, černobílý.

Prokletý ostrov (Kageró, 1969). Hrají Nobuko Otowa, Džúzó Itami aj. Vyšetřování vraždy. Širokoúhlý, černobílý, méně výrazný film.

Podivné sklony (Šokkaku, 1970). Hrají Nobuko Otowa, Kiwako Taiči, Džiro Daimaru aj. Název znamená „tykadla“. Mladík má zvláštní vztah ke své matce, což odhalí jeho přítelkyně. Nobuko Otowa hraje matku, ale i prostitutku, která je jí podobná a byla zohavena atomovou bombou.

Dnes žít, zítra zemřít (Hadaka no džúkjú-sai, 1971). Natočeno k 20. výročí nezávislé společnosti Kindai eiga kjókaí. Zlatá medaile na MFF v Moskvě 1971. Podle skutečného příběhu 19letého mladíka, jenž ukradl pistoli a zavraždil pět lidí. Ve vězení pak napsal knihu *Slzy hlouposti*. Film není její doslovnou adaptací, stala se materiálem pro úvahy o současné mládeži.

Film s použitím flashbacků vypráví příběh čtyřnásobného vraha Mičiho Jamady. V nahuštěném zkratkovitém toku časově se prolínajících dějů sledujeme příběh jeho rodičů, jeho dětství uprostřed spousty bratrů a sester (sestru mu znásilnili, zbláznila se), studium, odchod do města, práci ve velkém obchodním domě se zeleninou, útěky, noci v hotelích – bordelech, život mezi spodinou, konflikty s pasáky, vraždění policistů a taxikářů, dopadení, rozhovor novinářů s jeho matkou (Nobuko Otowa) atd. Na pozadí úprk Japonska k blahobytu: slabší jedinci nestačí, stávají se z nich zločinci. Krátké sekvence, zkratkovitě náznakové, neustálá podrážděnost, rozjitřenost hlukem a spěchem, neuróza (ostré střihy, agresivní zvuky). Miči se neúčastní komunistických ani studentských demonstrací, jeho vzpoura je beznadějně anarchistická a neuvědomělá. Širokoúhlý, černobílý: <https://ok.ru/video/1634381662921>.

Čikuzanova osamělá pout' (Čikuzan hitori tabi, 1977). Čikuzan Takahši (1910–1998) je slavný slepý hráč na šamisen. Je mu 60 let, má studenty, sledujeme retrospektivu jeho života. Jeho matku hraje Nobuko Otowa. V soutěži MFF v Moskvě. Upoutávka:

<https://www.youtube.com/watch?v=74bvEQwF0BM&list=PL6HwU8OOxWzsO36Q978tSIK1cXShenIYe>

Ukázka: <https://www.youtube.com/watch?v=Y3uCWZAdwk4>.

Hokusai manga (1981). Příběh slavného malíře mj. jako tvůrce erotických dřevorytů. Dominantní motiv: soulož s chobotnicí. Na Západě je film znám pod názvem *Edo Porn*, v socialistickém Maďarsku se promítal jako *Erotikus képregény*. Ukázka: <https://www.youtube.com/watch?v=k3LzjJsbTWI>.

Zardoušení (Kósacu, 1979). Hrají Cutomu Kariba, Kó Nišimura, Nobuko Otowa, Akemi Negiši. Podle skutečné události, kdy student střední školy byl zavražděn svým otcem. Hrdina se seznámil se s dívkou, která byla znásilňována svým strýcem a pak spáchala sebevraždu. Začal být agresivní vůči svým rodičům, k matce se choval až incestně, až ho jeho otec uskrtil. Trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=dvatK7-tqAM>.

Strom bez listí (Rakujódzu, 1986). Hrají Keidžu Kobajaši, Nobuko Otowa, Ičiró Zaicu, Taidži Tonojama aj. Černobílý. Starý scenárista vzpomíná na dětství a na svou matku. Trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=LTrvBDZdl5g>.

Sakuratai 6. 8. (|Sakuratai čiru, 1988). Příběh herecké skupiny Sakura, která zahynula v Hirošimě 6. 8. 1945. Pět herců rozdrceno troskami, čtyři zemřeli na ozáření. Komentář Nobuko Otowa.

Poslední vzkaz (Gogo no jujgondžo, 1995). Příběh zestárlé herečky. Cena FIPRESCI na MFF v Moskvě. Trailer: <https://www.youtube.com/watch?v=PDrjz6Ew1xU>.

Pohlednice (Ičimai no hagaki, 2010). Uvedeno na brněnském festivalu Cinema mundi 2012. Voják přiveze pohlednici vdově po svém kamarádovi... 98letý Kaneto Šindó přebírá zvláštní cenu na 23. MFF v Tokiu, upoutávka: <https://www.youtube.com/watch?v=XoVYviosMws>.